

R O Z S U D O K
V M E N E S L O V E N S K E J R E P U B L I K Y

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu JUDr. Emila Franciscyho a sudkýň JUDr. Daniely Sučanskej a JUDr. Eleny Siebenstichovej, v právnej veci žalobcov 1/ **A.** a 2/ **S.**, bývajúcich v Z., oboch zastúpených JUDr. E., advokátom so sídlom v B., proti žalovanej **M.**, bývajúcej v Z., zastúpenej JUDr. R., advokátom so sídlom v N., **o vydanie bezdôvodného obohatenia**, vedenej na Okresnom súde Nitra pod sp. zn. 18 C 37/2003, na dovolanie žalobcov 1/ a 2/ proti rozsudku Krajského súdu v Nitre zo 7. februára 2006 sp. zn. 6 Co 285/2005, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Nitre zo 7. februára 2006 sp. zn. 6 Co 285/2005 **z r u š u j e** a vec vracia tomuto súdu na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e :

Žalobca 1/ sa v konaní domáhal, aby žalovanej bola uložená povinnosť zaplatiť mu sumu 216 000 Sk za obdobie od 1. marca 2001 do 1. marca 2003 a tiež mesačne sumu 9 000 Sk od 1. marca 2003 do zániku podielového spoluvlastníctva; uloženia rovnakej povinnosti žalovanej sa domáhal aj žalobca 2/. Obaja žalobcovia žiadali nahradiť trovy konania. Žalobu odôvodnili tým, že účastníci konania (žalobcovia 1/ a 2/ v podieloch po 1/4 a žalovaná v podiele 1/2) sú podielovými spoluvlastníkmi nehnuteľností v katastrálnom území Č., ktoré sú zapísané na liste vlastníctva č. X. ako parcela č. X. – zastavané plochy vo výmere 637 m², dom súpisné č. X., tieto nehnuteľnosti ale bezodplatne užíva výlučne len žalovaná a tým sa bezdôvodne obohacuje.

Okresný súd Nitra rozsudkom z 28. júna 2005 č.k. 18 C 37/2003-151 uložil žalovanej povinnosť zaplatiť žalobcovi 1/ sumu 167 700 Sk do 3 dní od právoplatnosti rozhodnutia a mesačne (vždy do 15. dňa toho ktorého mesiaca) mu platiť sumu 6 987,50 Sk od 2. marca 2003 do zániku podielového spoluvlastníctva; rovnakú povinnosť jej uložil vo vzťahu k žalobcovi 2/. Žalobu vo zvyšku zamietol. Rozhodol, že účastníci nemajú právo na náhradu trov konania. Vychádzal z toho, že žalobcovia nadobudli spoluvlastnícke podiely (po 1/4) spornej nehnuteľnosti právnym titulom dedenia po poručiťke A. (konanie o dedičstve po nej prebiehalo na Okresnom súde Nitra pod sp. zn. D 2716/2000). Po smrti A. užíva tieto nehnuteľnosti výlučne žalovaná na podnikateľské účely bez toho, aby im za užívanie poskytovala náhradu. Účastníci nehnuteľnosti zrekonštruovali, pričom žalobcovia investovali do rekonštrukcie 130 000 Sk. Žalobcovia a žalovaná zmluvne neupravili vzájomné práva a povinnosti k nehnuteľnosti (nezrealizoval sa zámer uzatvoriť dohodu o hospodárení so spoločnou nehnuteľnosťou alebo nájomnú zmluvu). Na základe výsledkov vykonaného dokazovania mal súd preukázané, že žaloba je dôvodná – žalovaná užíva spoluvlastnícke podiely žalobcov neoprávnené, bez právneho dôvodu a bezodplatne. Bezdôvodne sa tým obohacuje (§ 451 ods. 1 Občianskeho zákonníka), lebo im neposkytuje žiadne plnenie, ktoré by inak za užívanie ich spoluvlastníckych podielov musela poskytovať. Výšku bezdôvodného obohatenia (zodpovedajúcu výškam bežného nájomného za obdobné nehnuteľnosti) určil súd prvého stupňa na základe vyjadrení realitných kancelárií; žalobu nad prisúdené sumy zamietol. Výrok o náhrade trov konania odôvodnil poukazom na § 150 O.s.p.

Rozsudok súdu prvého stupňa, a to v jeho vyhovujúcej časti, napadla žalovaná odvolaním. Krajský súd v Nitre rozsudkom zo 7. februára 2006 sp. zn. 6 Co 285/2005 rozsudok súdu prvého stupňa v napadnutej vyhovujúcej časti do sumy 142 908 Sk týkajúcej sa žalobcov 1/ a 2/ a v časti mesačných platieb od 2. marca 2003 do zániku podielového spoluvlastníctva zmenil tak, že žalobu zamietol. Zmenil tiež výrok o náhrade trov konania. V odôvodnení uviedol, že žalobcovia počas celého konania vyvodzovali opodstatnenosť ich žalobou uplatneného nároku „zo skutkového základu založeného z titulu bezdôvodného obohatenia“, preto sa prvostupňový a ani odvolací súd nemohli zaoberať opodstatnenosťou žaloby z iného do úvahy prichádzajúceho právneho dôvodu. Keďže žalovaná sa bezdôvodne neobohatila, zmenil rozsudok súdu prvého stupňa v napadnutej časti tak, že žalobu zamietol. Na bližšie vysvetlenie uviedol, že prvostupňový súd si dostatočne neujasnili vzájomný vzťah účastníkov konania a vo veci vykonával zbytočné dokazovanie smerujúce k zisteniu výšky obvyklého nájomného v nebytových priestoroch. Žalovaná (zrejme ako „väčšinová podielová

spoluvlastníčka“, ktorá prijala rozhodnutie o určitom spôsobe hospodárenia so spoločnou vecou) neužíva nehnuteľnosť bez právneho dôvodu tak, ako to uviedol v dôvodoch svojho rozhodnutia prvostupňový súd, a preto nemá povinnosť vydať žalobcom bezdôvodné obohatenie (§ 451 ods. 1 Občianskeho zákonníka). Žalobcovia mohli svoj nárok voči nej uplatniť z iného právneho dôvodu – titulom náhrady za znemožnenie užívania nehnuteľnosti. Odvolací súd nemohol zmeniť právnu kvalifikáciu bez toho, aby tak urobil v priamej nadväznosti na dispozičný úkon žalobcov (bez toho, aby rozhodol o zmene ich žaloby), pretože inak by zaťažil konanie vadou majúcou za následok nesprávne rozhodnutie vo veci. Zmena právnej kvalifikácie žalobou uplatneného nároku môže byť urobená len žalobcami (nie súdom); o zmenu žaloby pritom ide nielen vtedy, ak sa žalobca domáha niečoho iného než v pôvodnej žalobe alebo ak požaduje na základe rovnakého skutkového základu viac, než požadoval v pôvodnej žalobe, ale aj vtedy, ak síce naďalej požaduje rovnaké plnenie (rovnakej kvality a rovnakého rozsahu), ale na základe iného skutkového stavu (skutkového základu veci), než ktorý uviedol v žalobe. Keďže žalobcovia sa svojho nároku domáhali len z titulu bezdôvodného obohatenia, odvolací súd napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa zmenil a žalobu zamietol. Výrok o náhrade trov konania odôvodnil poukazom na ustanovenia § 224 ods. 1 a 2 O.s.p., § 142 ods. 1 O.s.p. a § 151 O.s.p.

Rozsudok odvolacieho súdu napadli žalobcovia 1/ a 2/ dovolaním, ktoré odôvodnili tým, že rozhodnutie krajského súdu spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.). V danom prípade odvolací súd postupoval v rozpore s ustanoveniami Občianskeho súdneho poriadku a aj judikatúrou súdov, keď zmenil rozsudok súdu prvého stupňa a žalobu zamietol len z dôvodu, že žalobcovia v konaní prezentovali nesprávnu právnu kvalifikáciu nároku uplatneného žalobou. Uviedli, že ich žaloba mala náležitosti predpísané ustanovením § 79 ods. 1 O.s.p. a že už v žalobe riadne vyjadrili, čoho (uloženia akých povinností žalovanej) a na akom skutkovom základe sa domáhajú. Z platnej právnej úpravy a súdnej praxe jednoznačne vyplýva, že súd nie je viazaný právnym posúdením veci účastníkmi, nakoľko súdu prislúcha právne hodnotenie súdnej veci a jeho povinnosťou je posúdiť zistený skutkový stav podľa príslušných ustanovení (viď Zborník stanovísk, správ o rozhodovaní súdov a súdnych rozhodnutí NS ČSSR, ČSR a SSR č. IV. str. 167). Odvolací súd v odôvodnení napadnutého rozsudku síce uznal nárok žalobcov, avšak namiesto toho, aby sa riadil zákonom a vyššie spomenutou súdnou praxou (t.j. namiesto toho, aby prvostupňový rozsudok potvrdil z iného právneho dôvodu), rozsudok súdu prvého stupňa zmenil tak, že

žalobu zamietol. Z týchto dôvodov žalobcovia 1/ a 2/ žiadali napadnutý rozsudok odvolacieho súdu zrušiť a vec vrátiť Krajskému súdu v Nitre na ďalšie konanie.

Žalovaná vo vyjadrení k dovolaniu označila rozsudok odvolacieho súdu za správny. Podľa jej názoru dovolatelia prehliadajú, že dôvodom zmeny rozsudku súdu prvého stupňa nebola tá skutočnosť, že žalobcovia uplatnili nárok na požadované peňažné plnenie z nesprávneho právneho titulu, ale to, že ich žalobou uplatnený nárok mohol byť vyvodzovaný len z iného skutkového stavu, než uvádzali počas celého konania. Odvolací súd nemohol žalobe vyhovieť, lebo žalobcovia dispozičným úkonom nezmenili skutkový základ žalobou uplatneného nároku. Vzhľadom na to žalovaná žiadala dovolanie žalobcov 1/ a 2/ zamietnuť a priznať jej náhradu trov dovolacieho konania.

Najvyšší súd Slovenskej republiky po zistení, že dovolanie podali včas (§ 240 ods. 1 O.s.p.) účastníci konania zastúpení advokátom (§ 241 ods. 1 O.s.p.) proti rozhodnutiu, ktoré možno napadnúť týmto opravným prostriedkom (§ 238 ods. 1 O.s.p.), preskúmal rozsudok odvolacieho súdu bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) a dospel k záveru, že napadnutý rozsudok treba zrušiť.

Vzhľadom na zákonnú povinnosť vyplývajúcu z § 242 ods. 1 O.s.p. sa dovolací súd zaoberal otázkou, či v konaní nedošlo k vadám konania v zmysle § 237 O.s.p. Skúmal, či súd mal právomoc vo veci konať, či žalobkyne a žalovaní mali spôsobilosť byť účastníkmi konania, či účastníkom konania nebol procesne nespôsobilý účastník bez riadneho zastúpenia, či konanie začalo v súlade so zákonom podaním žaloby, či jeho začatie neprekážala prekážka veci právoplatne rozhodnutej alebo už prv začatého konania, či v ňom nerozhodoval vylúčený sudca alebo či súd nebol nesprávne obsadený. Žalobcovia 1/ a 2/ žiadnu z týchto väd netvrdili a existencia takejto vady nevyšla v dovolacom konaní najavo.

Dovolatelia namietajú, že napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.). Právnym posúdením je činnosť súdu, pri ktorej zo skutkových zistení vyvodzuje právne závery a aplikuje konkrétnu právnu normu na zistený skutkový stav. Nesprávnym právnym posúdením veci je omyl súdu pri aplikácii práva na zistený skutkový stav. O nesprávnu aplikáciu právnych predpisov ide vtedy, ak súd nepoužil správny právny predpis alebo ak síce aplikoval správny právny

predpis, nesprávne ho ale interpretoval alebo ak zo správnych skutkových záverov vyvodil nesprávne právne závery.

V danom prípade dospel odvolací súd pri právnom posudzovaní veci k záveru, že žalobcovia 1/ a 2/ sa požadovaného peňažného plnenia (síce) mohli domáhať, nie však na podklade nimi uvádzaného skutkového základu. S týmto právnym názorom nemožno súhlasiť. Žalobcovia 1/ a 2/ už v žalobe vyvodzovali ich nárok na požadované peňažné plnenie s nimi opísaného skutkového stavu, podstatou ktorého bolo, že žalovaná od smrti A. užíva jej nepatriace spoluvlastnícke podiely žalobcov (po 1/4) bez akéhokoľvek právneho titulu (bez dohody spoluvlastníkov) a bez toho, aby im za užívanie nad rámec zodpovedajúci jej spoluvlastníckemu podielu poskytovala akúkoľvek náhradu. Z tohto skutkového stavu už v žalobe právne vyvodzovali, že žalovaná sa na ich úkor bezdôvodne obohacuje. Uvedeným skutkovým vymedzením žalobcovia 1/ a 2/ splnili povinnosť opísať v žalobe rozhodujúce skutočnosti (viď § 79 ods. 1 O.s.p.). Neboli povinní skutkový rámec veci právne vyhodnotiť a zdôvodniť, lebo je vždy vecou súdu, aby podal právnu kvalifikáciu žalobou uplatneného nároku. Podľa právneho názoru dovolacieho súdu skutkové okolnosti tvrdené žalobcami 1/ a 2/ (ktoré boli preukázané výsledkami dokazovania) opodstatňovali záver, že žalovaná sa na úkor žalobcov 1/ a 2/ bezdôvodne obohacuje.

Bezdôvodné obohatenie je v Občianskom zákonníku konštruované ako záväzkový právny vzťah medzi tým, kto sa na úkor iného obohatil, a tým, na úkor koho došlo k bezdôvodnému obohateniu. Bezdôvodným obohatením je majetkový prospech získaný plnením bez právneho dôvodu, plnením z neplatného právneho úkonu alebo plnením z právneho dôvodu, ktorý odpadol, ako aj majetkový prospech získaný z nepoctivých zdrojov (§ 451 ods. 2 Občianskeho zákonníka). Kto sa na úkor iného bezdôvodne obohatí, musí obohatenie vydať (§ 451 ods. 1 Občianskeho zákonníka) tomu, na úkor koho sa získal (§ 456 Občianskeho zákonníka). Musí sa vydať všetko, čo sa nadobudlo bezdôvodným obohatením; ak to nie je dobre možné, najmä preto, že obohatenie spočívalo vo výkonoch, musí sa poskytnúť peňažná náhrada (§ 458 ods. 1 Občianskeho zákonníka). I keď k bezdôvodnému obohateniu v zmysle § 451 ods. 1 Občianskeho zákonníka dochádza predovšetkým tak, že sa doterajší majetok obohateného rozmnoží o nové majetkové hodnoty; môže k nemu dôjsť aj tak, že sa jeho doterajší majetok nezmenšil, hoci by k tomu inak došlo, keby bol obohatený plnil svoje povinnosti (porovnaj R 25/1986).

V konaní na súdoch nižších stupňov bolo preukázané, že nehnuteľnosti v podielovom spoluvlastníctve žalobcov 1/ a 2/ (v podieloch po 1/4) a žalovanej (v podiele 1/2) užíva od smrti právnej predchodkyne žalobcov 1/ a 2/ (pôvodnej spoluvlastníčky nehnuteľností v podiele 1/2) bezodplatne len žalovaná. Jej bezodplatné užívanie spoločnej veci (nad rámec, ktorý zodpovedá jej patriacemu spoluvlastníckemu podielu) vykazuje znaky bezdôvodného obohacovania sa. I keď sa jej uvedeným užívaním nezvýšili aktíva, nemožno prehliadnuť, že prijímaním plnenia (užívaním spoluvlastníckych podielov žalobcov 1/ a 2/ bez právneho dôvodu – dohody s nimi) sa ani nezvýšili jej pasíva. Pokiaľ by uvedené plnenie prijímala na základe právneho dôvodu (dohody so žalobcami 1/ a 2/), jej majetkový stav by sa zmenšil, lebo za prijímané plnenie by im poskytovala náhradu.

Mýli sa odvolací súd, že dokazovanie smerujúce k zisteniu výšky bezdôvodného obohatenia žalovanej bolo v danom prípade neúčelné a zbytočné. Vo všeobecnosti je totiž (aj) pri takomto bezdôvodnom obohatení účelom odčerpať prostriedky bezdôvodne sa obohacujúceho; ich výšku (výšku bezdôvodného obohatenia) vyjadruje peňažná čiastka, ktorú by obvykle bolo nevyhnutné vynaložiť v danom mieste a čase za porovnateľné užívanie veci (v danom prípade spoluvlastníckeho podielu na nej). Pokiaľ je výška obvyklého nájomného v danom mieste a čase závislá aj na účele a spôsobe užívania, treba prihliadnuť aj na podstatu (spôsob a rozsah) faktického užívania subjektom, ktorý sa bezdôvodne obohatil (pozn. dovolacieho súdu: na obdobnom právnom názore je založené aj rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 26. júla 2007 sp. zn. 3 Cdo 298/2006).

Odvolací súd v odôvodnení napadnutého rozsudku poukázal na § 137 ods. 1 Občianskeho zákonníka (v zmysle ktorého podiel vyjadruje mieru, akou sa spoluvlastníci podieľajú na právach a povinnostiach vyplývajúcich zo spoluvlastníctva k spoločnej veci) a na § 139 ods. 2 Občianskeho zákonníka (podľa ktorého o hospodárení so spoločnou vecou rozhodujú spoluvlastníci väčšinou počítanou podľa veľkosti podielov; pri rovnosti hlasov, alebo ak sa väčšina alebo dohoda nedosiahne, rozhodne na návrh ktoréhokoľvek spoluvlastníka súd). Pri majoritnom princípe, ktorý sa pri rozhodovaní spoluvlastníkov o hospodárení so spoločnou vecou uplatňuje od 1. januára 1992, je z hľadiska prijímania rozhodnutia o hospodárení so spoločnou vecou určujúci nie počet spoluvlastníkov hlasujúcich za určité rozhodnutie o hospodárení so spoločnou vecou (alebo proti nemu), ale veľkosť spoluvlastníckeho podielu spoluvlastníkov daná súčtom podielov spoluvlastníkov hlasujúcich za to – ktoré rozhodnutie. Pokiaľ pri rozhodovaní v zmysle § 139 ods. 2 Občianskeho zákonníka bola dosiahnutá

väčšina, musia sa síce prehlasovaní spoluvlastníci podriaadiť rozhodnutiu väčšiny (vid' tiež R 54/1997), avšak ani v takom prípade – po prijatí väčšinového rozhodnutia neprestávajú byť nositeľmi zo zákona vyplývajúcich práv a povinností podielových spoluvlastníkov. Mieru, akou sa všetci (teda aj prehlasovaní) spoluvlastníci podieľajú na právach a povinnostiach vyplývajúcich zo spoluvlastníctva k spoločnej veci, vyjadruje aj po prijatí rozhodnutia väčšiny podiel toho – ktorého spoluvlastníka. Pokiaľ v danom prípade žalovaná ako podielová spoluvlastníčka 1/2 spoločných nehnuteľností na základe svojho rozhodnutia užíva celú spoločnú nehnuteľnosť bez právneho dôvodu (bez dohody so žalobcami 1/ a 2/, ktorým spolu patrí tiež spoluvlastnícky podiel 1/2) tak, že za užívanie nad rámec zodpovedajúci jej spoluvlastníckemu podielu neposkytuje žalobcom 1/ a 2/ žiadnu náhradu, získava na ich úkor bezdôvodné obohatenie (vid' aj vyššie).

Skutočnosť, že za daného skutkového stavu dochádza k bezdôvodnému obohacovaniu, si zrejme uvedomovala aj samotná žalovaná. Svedčí o tom nielen obsah jej odvolania proti prvostupňovému rozsudku (vid' č.l. 158 a 159 spisu), v ktorom podala „svoj“ výpočet výšky bezdôvodného obohatenia, ale aj jej prednesov na odvolacom pojednávaní (vid' č.l. 159 spisu), kde uviedla, že žalobcom 1/ a 2/ za užívanie ponúkla 15 000 Sk. Súdu prvého stupňa teda vytýkala nesprávnosti pri výpočte výšky bezdôvodného obohatenia, nie však neopodstatnenosť právneho názoru, že sa na úkor žalobcov 1/ a 2/ bezdôvodne obohatila.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že odvolací súd založil svoje rozhodnutie na právnych záveroch, ktoré nezodpovedajú správne právnemu posúdeniu veci. Dovolatelia preto opodstatnene v dovolaní uplatnili dovolací dôvod v zmysle ustanovenia § 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p. Dovolací súd vzhľadom na to napadnutý rozsudok odvolacieho súdu zrušil (§ 243b ods. 1 O.s.p.) a vec vrátil Krajskému súdu v Nitre na ďalšie konanie (§ 243b ods. 2 O.s.p.). V novom rozhodnutí rozhodne súd znova o trovách pôvodného konania a dovolacieho konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 30. júla 2008

JUDr. Emil F r a n c i s c y, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia: